

הרב מרדכי אליהו

מעלתה של האישה וזכותה במצוות לימוד תורה¹

- א. במה זוכות הנשים
- ב. בעל מזכה אישה
- ג. עניין של חשבון
- ד. בן מזכה אמה

א. במה זוכות הנשים

בגמרא :

"שאל רב את ר' חייא: נשים במאי זכיין? [והוא ענה לו]: באקרויי
בנייהו לבי כנישתא, ובאתנוי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד
דאתו מבי רבנן".

(ברכות י"ז, ע"א)

פירוש: נשים במה זוכות? בהבאת בניהן לבית הכנסת, ובלמוד
בעליהן בבית המדרש, ובזה שממתינות לבעליהן עד שחוזרים מבית
המדרש.

ואנו מתפלאים על השאלה: מה פירוש במאי זכיין, הרי הנשים
חייבות בכל מצוות עשה שלא הזמן גרמן, ובכל מצוות לא תעשה, והן
עסוקות כל היום במצוות! אם כן מה השאלה, ומדוע באה דווקא
התשובה הזו?

הפירוש הפשוט הוא: נר מצווה ותורה אור, המצווה היא כנר, המאיר
לשעתו ואורו מוגבל, התורה היא אור, הוא אינו מוגבל ומאיר לעולם.
וכן הוא בגמ' סוטה (כ"א, ע"א), לפיכך השאלה התייחסה לזכות מצד
התורה, שהרי נשים אינן לומדות תורה, ולפיכך השאלה: נשים במאי
זכיין?

אבל פירוש עמוק יותר מתייחס בהקשר לסוגיא זו בגמ' שם, שתי
שורות לפני כן. אומרת הגמרא:

"גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים,
שנאמר: 'נשים שאננות קומנה, שמען קולי, בנות בוטחות האזנה
אמרתיי'".

(שם)

ב. בעל מזכה אישה

על זה באה שאלת רב: במה זכו לכך הנשים יותר מן האנשים? מה
זכותן המעולה כל כך?

¹ הדברים נאמרו בליל כ"ז תמוז ה'תשנ"ז, לעי"נ מרת שרה בת מורואריד נאגדי ע"ה, ונרשמו עפ"י הזיכרון ע"י האברך ר' אהרון שזה הי"ו.

השאלה מתחזקת על פי המעשה במלאך גבריאל (יומא ע"ז, ע"א) שמביא מעין זה: בספר יחזקאל מסופר על חטאי עם ישראל בבית ראשון. הקב"ה פנה למיכאל ואמר לו: סרחה אומתך! ענה לו מיכאל: דיו לטובים שבהם! אמר לו ד': הריני שורף אותם והטובים שבהם... מיד צו על גבריאל שייקח גחלים מתחת כסא הכבוד וישליך על עם ישראל. גבריאל לקח את הגחלים, ובמקום להשליך על ישראל העביר למיכאל ומיכאל החזיר לגבריאל ואז השליכם עליהם. הגחלים שעברו מיד ליד הצטננו בינתיים, ולא פעלו את פעולתם. הביאו את גבריאל לבית דין של מעלה, נזפו בו, הכו אותו שישים מכות של אש ובנוסף, סלקו אותו מלפני כסא הכבוד, גבריאל נשאר בחוץ מאחורי הפרגוד, ואז שמע איך שרי האומות שנשארו בפנים מקטרגים על עם ישראל ויועצים עליהם רעה. ראה גבריאל שהעסק הולך ומחמיר, עמד מאחורי הפרגוד וקרא את הפסוק: "שוא לכם משקמי קום, מאחרי שבת, אוכלי לחם העצבים, כן יתן לידידו שנא" (תהלים קכ"ז).

והגמרא שם מבארת: מה זה "כן יתן לידידו שנא"? אלו נשותיהם של תלמידי חכמים שמנדדות שינה מעיניהם וזוכות לעולם הבא.

אמר הקב"ה מי זה שמלמד סנגוריה של עם ישראל. אמרו: גבריאל! ציוה הקב"ה להחזירו, וגבריאל חזר למקומו הראשון. אם כן, מכל הצדיקים והחסידים של עם ישראל, בחר גבריאל ללמד סנגוריה באמצעות זכותן של הנשים דווקא! מה עם החכמים עצמם? והתשובה, במה זכותן של הנשים מעולה כל כך, נחלקת לכמה פנים.

תשובה אחת - האישה לומדת תורה בפועל ונבנה מכך. כידוע, "פקודי ד' ישרים משמחי לב". לעומת זאת, האישה יושבת בבית וממתינה לבעלה, אין היא יכולה ללמוד והיא אנוסה בדבר. אולם חלקה שווה לחלק בעלה, שכן היא מאפשרת לו ללמוד. נמצא שהיא זוכה באותה מצוה אבל אינה נהנית מכך, ולפיכך שכרה גדול יותר.

כדוגמא והמחשה לכך מובא מעשה ברבי חוצן צדקה ז"ל, שהיה מוהל זקן וגר בשכונת גאולה בירושלים. פעם הזמינו אותו לברית שהתקיימה בשבת, חכם צדקה שאל היכן זה מתקיים, וכמה זמן ההליכה? אמרו לו שהברית תתקיים בשכונת ימין משה ומשך זמן ההליכה 20 דקות. כיוון שהכיר בזקנותו ובחולשתו יצא לדרך שעה לפני הזמן. כבר ביום שישי העביר את כלי המילה אל בית אבי הבן. בשבת אף על פי שיצא מוקדם, איחר ברבע שעה מן המועד הנקוב. כאשר הגיע ראה את בעלי השמחה והאורחים ופניהם נפולות, כפני אבליים ח"ו. חשש שמא קרה אסון, ואז פנה בחשאי לאחד החכמים שעמד שם ושאל אותו מה העניין? ענה לו הלה: קרובו של אבי הבן הגיע לברית והוא עצמו מוהל, וכששמע שהזמינו מוהל אחר כעס מאוד ועורר מהומה וכל השמחה הושבתה, כיוון שראו שלא באת בזמן, חשבו שנשארת בבית ומיד ניגש קרוב

המשפחה למול את התינוק, ועכשיו שבאת שוב אין יודעים מה לעשות. פנה חכם צדקה לאותו מוהל ואמר לו: אני כבר זקן ותשוש, כעת הגעתי בהליכה מרחוק ואיני יכול למול, שמעתי עליך שאתה מוהל, לפיכך אבקשך למול במקומי ענה האורח: אין לי כלים... אמר לו חכם צדקה הנה כליי לפניך, קום ועשה ואכן האורח ביצע את המילה כדת וכדין וכולם שמחו כראוי. חכם צדקה חזר לביתו, אשתו התעניינה מה היה ואיך היה, והוא ענה שמעולם לא הייתה לו ברית שמחה כל כך ומוצלחת כל כך. במוצ"ש באו אליו להחזיר את הכלים, והוא לא היה בבית, בעל השמחה שהחזיר את הכלים לאשתו התנצל וביקש מחילה על כל מה שקרה. שאלה אשתו מה קרה? והוא סיפר לה, אמרה האישה: אבל הרי לא אמר לי בעלי שלא הוא מל, להפך אמר שהיתה שם שמחה גדולה! הכיצד?

כאשר חזר חכם צדקה הביתה תבעה אשתו ממנו הסבר על כך, והוא אמר: אמת, לא שיקרתי! כידוע מי שחשב לעשות מצוה ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. אף אני התכוונתי ששמחתי במילה כאילו אני עשיתי, כיוון שהייתי אנוס בכך וזה נחשב לי לקיום המצוה. נמצא שקיום המצוה בלי ההנאה המתלוות למצוה וזו מצוה גדולה יותר, ואך נשים בעניין מצות לימוד התורה דינם כן.

ג. עניין של חשבון

עניין נוסף בו מתרבה זכותה של האישה על פי חשבון פשוט כידוע, האישה מאפשרת לבעלה ללמוד, לפיכך היא כיששכר וזבולון, וחולקים בשכר חצי בחצי. רמז לדבר נמצא במאמר חז"ל (סנהדרין ק', ע"א) שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר (משלי ח', כ"א): "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא". מדוע דווקא ש"י עולמות (310)?

בתורה יש לנו תרי"ג מצוות וחכמים הוסיפו לנו עוד 7 סה"כ 620. כיוון שיששכר וזבולון חולקים בניהם, נשאר ביד כל אחד 310. והו שאמר "לכל צדיק וצדיק" לזה שלמד וקיים ולזה שאי אפשר לו לקיים. פירוש אחר לפסוק: יששכר שמח על הפרנסה הנופלת לו בחינם, אולם מצטער על חלק בתורה שהוא מאבד לטובת זבולון. לעומתו, זבולון שמח בחלק התורה שבא לו בלא יגיעה אבל מצטער על חצי ממונו שבזבז לטובת יששכר.

לעיתיד לבוא הקב"ה משלים לכל אחד חסרונו. ליששכר - משלים חסרונו בתורה, ולזבולון - משלים חסרונו בממון. והו שאמר "להנחיל אוהבי יש" - זה יששכר, "ואוצרותיהם אמלא" - זה זבולון.

ונחזור על פי זה לפרש את זכות האישה. האישה בבחינת "זבולון" הן לגבי בעלה והן לגבי בנה, שאף הם לומדים תורה בזכותה. נמצא ביד כל

אחד חצי שכר, ואילו ביד האישה יש כנגד כולם - כיוון שלקטה חצי מכל אחד... אם כן, שכרה מרובה מאוד. וזהו שאמרו "אם הבנים שמחה" - ככל שיש לה יותר בנים שכרה מרובה יותר, ואם לאיש 50% בשכר לימוד התורה, לאישה שיש לה גם ב' בנים זוכה ב-150% שלהם, מלבד הזכות של עצמה, נמצא שהיא שמחה מאוד בשכרה הגדול.

ד. בן מזכה אמה

עוד מצינו במדרש:

"עקילס הגר נכנס אצל ר' אלעזר והקשה: וכי זה שבחו של גר, שנאמר עליו (דברים י', י"ח) 'ואהב גר לתת לו לחם ושמלה'? הרי אלו חפצים פשוטים המצויים לכל אחד! ענה לו: אל יהי קל בעיניך, שכן זה מה שמבקש יעקב אבינו בתפילתו (בראשית כ"ח, כ'): 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבושי', הלך אצל ר' יהושע, וחזק את שאלתו: אני שיש לי כל מיני בגדים יקרים ואוכל משובת, מה צורך לי בלחם ושמלה? ענה לו: אין הדברים כפשוטם, אלא לחם זה לחם הפנים, שמלה זה בגדי כהונה".

(בראשית רבה פרשה ע' אות ה')²

כלומר הגר זוכה ויוצא ממנו כהן ואפילו כהן גדול, אם בתו מתחתנת עם כהן, וכך פייס אותו. לאחר שיצא אמרו תלמידיו: לזה פייסת בדברים, אבל מה באמת הפירוש? אמר להם: לחם זה תורה, ושמלה זה בנים, שזוכה הגר לבנים תלמידי חכמים וכוהנים.

נמצא שהשמלה והמלבושים, אלו הבנים, כי הם מזכים את הוריהם גם בעולם הזה וגם בעולם הבא. כאשר ההורים בעולם האמת והבנים ממשיכים כאן בתורה ומעשים טובים. וכן אמר שלמה על אשת חיל "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון" - זו האישה שזכתה לבנים תלמידי חכמים, והם לבושה לעתיד לבוא. ועל כן מובן "ותשחק ליום אחרון" שהולכת לעולם האמת, ליום אחרון מתוך שחוק ושמחה, כיוון ש"עז והדר לבושה".

אותו רעיון מתחזק על פי המעשה שמביאה הגמרא על יהושע הכהן הגדול, בסנהדרין (צ"ג, ע"א) וכך המעשה: אחאב וצדקיה הלכו אצל בתו של נבוכדנצר. אחאב אמר לה: תשמעי לצדקיה. וצדקיה אמר לה: השמע לי אחאב! ואמרו לה זאת בשם ד'. הלכה הבת לשאול את אביה, אמר נבוכדנצר: הרי שאלתי את חנניה מישאל ועזריה, ואמרו שאסור? אמרו אחאב וצדקיה: כשם שהם נביאים גם אנו נביאים, לנו אמר ד' ואילו להם לא אמר, ענה נבוכדנצר: אם כן אבדוק אתכם באש

² במדרש הדברים קצת בסדר אחר אלא שכך זכור לי מפי הרב הגאון בדרשה - הערת הכותב.

כפי שבדקתי את חנניה מישאל ועזריה! ענו אחאב וצדקיה: הם היו שלשה ואילו אנחנו רק שניים, אמר להם: בחרו לכם עוד אחד, ואשליך אותו לכבשן האש. בחרו להם את יהושע הכהן הגדול כיוון שידעו בו שהוא צדיק, כאשר הושלכו לאש, אחאב וצדקיה נשרפו ומתו, ואילו יהושע נשאר בחיים. הוא לא נשרף, אבל בגדיו נחרכו קצת מהאש. אמר לו נבוכדנצר אינך צדיק גמור כחנניה מישאל ועזריה, שהרי הם לא נפגעו כלל אפילו מבגדיהם! אמר לו יהושע: הם היו שלשה, ואני אחד, אמר נבוכדנצר אבל הרי אברהם אביכם היה אחד ולא נשרפו בגדיו, ענה יהושע - אברהם היה לבד ולא ניתנה לאש רשות להשחית, ואילו עמי היו רשעים ונתנה רשות לאש להשחית לפיכך נגעה בבגדי. אולם הגמרא שם אינה מסתפקת בתשובה זו ושואלת שוב: מדוע נשרפו בגדי יהושע הכהן הגדול? והיא עונה: כיוון שבניו נשאו נשים שאינן ראויות לכהונה, והוא לא מחה בהם, וזה שאמר הפסוק "ויהושע היה לבוש בגדים צואים", זה משל לבניו שחטאו. ולאחר שחזרו בתשובה הוא אומר (זכריה ג, ד'): "ראה העברתי מעליך עוונך והלבש אותך מחלצות" נמצא כפי שאמרנו, שהבגדים הם רמז לבנים, כיוון שהבנים הם הלבוש לעולם הבא. וכיוון שהאישה היא זו שמלמדת את הבנים מקטנותם את כל המצוות של יום-יום, הזכות תלויה בה יותר מאשר בבעל. "אישה יראת ד' היא תתהלל".